

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО



**ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

**Всеукраїнська науково-практична конференція**

**Іноземні мови у вищому навчальному закладі:  
теоретичні засади та прикладні аспекти**

10 квітня 2013 року

Матеріали конференції

Вінниця – 2013

## ІНТЕНЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ МОДЕЛІ АКТУАЛЬНОГО ЧЛЕНУВАННЯ СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Людина завжди здійснює мовленнєву діяльність з певною метою. Відповідно до інтенції висловлення відбувається розподіл інформації: від вже відомої (теми – Т) до нової (реми – R). Інформаційну структуру речення (актуальне членування) людина будує за певною схемою. Така модель актуального членування речення – це знаковий образ, спосіб типізованої мовленнєвої реалізації структури речення з певним складом та розташуванням компонентів актуального членування відповідно до комунікативного завдання речення. Метою моделювання є здійснення комунікації, передачі інформації від адресанта до адресата з можливим впливом на останнього або спонуканням його до певної дії.

У результаті дослідження нами було встановлено, що одну і ту ж модель актуального членування складнопідрядного речення можна застосовувати у різних комунікативних ситуаціях. Наприклад, модель (Т-R3-R2-R1), [R], інтенційну спрямованість якої ми визначили як “докір” або “висміювання”. Проілюструємо її літературним прикладом із оповідання “die Lücke” автора Terezia Mora. Матір головного героя боксера-початківця у маленькому містечку всі вважають за божевільну. Захищаючи матір від насмішок мешканців та недобррозичливих відгуків про неї, хлопець сам стає об’єктом нападок. При поясненні актуального членування моделі нами застосовувались такі символи: для позначення теми – Т, для позначення основної реми – R, для позначення додаткових рем – R3, R2, R1 головне речення позначається як [...], а підрядне – як (...).

*Wie deine verrückte Mutter, in der Öffentlichkeit, mit den anderen Greisinnen in Weiß, so wirst du enden* [7:88].

Ця модель представлена гіпотаксисом з підрядним реченням із темою та багатоконпонентною ремою (R3 – *verrückte Mutter*, R2 – *in der Öffentlichkeit*, R1 – *hmit den anderen Greisinnen in Weiß*), а постпозиційне підрядне речення є суто рематичним (*so wirst du enden* – *головна рема*), знімає інформаційне напруження, що створилося на початку речення. До вказана моделі відносяться комунікативно-насичені речення. Комунікативно-насиченими є і ті речення, які, маючи склад теми та реми, можуть включати велику кількість складів рем (додаткових рем). Найважливіша інформація знаходиться у головному реченні, його постпозитивне розташування та контекст вказують на це.

Наступний приклад демонструє інтенційну спрямованість “докір” вищезазначеної моделі. У однієї із головних героїнь того ж оповідання “die Lücke” двоє дорослих синів. Але для матері вони завжди залишаються дітьми і іноді їй так хочеться обійняти їх, притиснути до себе, як у дитинстві. Та дорослим чоловікам таке обходження із ними не імпонує і вони намагаються відсторонитися за що й отримують докір матері.

*Und wenn ihr endlich sauber seid und einem nicht überall Schleim an der Finger klebt, wenn man euch aufßt, sagt ihr: Faß mich nicht an, Mutter* [7:96].

У препозитивному підрядному реченні умови зосереджена тема T – *Und wenn ihr* та третя додаткова рема R3 – *endlich sauber seid*, друга додаткова рема R2 – *und einem nicht überall Schleim an der Finger klebt*, перша додаткова рема R1 – *wenn man euch aufßt* і головна рема у головному реченні у постпозиції R – *sagt ihr: Faß mich nicht an, Mutter*.

Отже, вибір моделі актуального членування речення для реалізації певного іллокутивного акту відбувається з урахуванням інтенції мовця. В залежності від мети висловлення здійснюється і вибір засобів актуалізації інформації у реченні. Окремі моделі можуть використовуватися у одній і тій самій мовленнєвій ситуації, однак одна і та ж модель може бути універсальною і застосовуватися у декількох мовленнєвих ситуаціях.

#### Література:

1. Волокитина А.И. Соотношение коммуникативной и структурной функции порядка слов в немецком языке : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “германские языки” / Антонина Ивановна Волокитина. – М., 1970. – 31 с.
2. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки / Е.М. Вольф. – М.: Эдиторал УРСС, 1985. – 280 с.
3. Золотова Г.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г.А. Золотова. – М.: Лингвистическое наследие XX века, 2010. – 368 с.
4. Козловский В.В. Структурно-семантическая организация и коммуникативно-прагматическая направленность предложений в современном немецком языке: дисс. ... доктора филологических наук: 10.02.04. / Виктор Владимирович Козловский. – Черновцы, 1997. – 394 с.
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. / О.О. Селіванова – Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с.
6. Филиппова И.Н. Формально-грамматическое и актуальное членение пословиц : На материале немецкого языка: дис. ... кандидата филологических наук : 10.02.04. / Ирина Николаевна Филиппова. – М., 2001. – 215 с.
7. Mora Terezia. Seltsame Materie / Mora Terezia. – Reinbeck bei Hamburg : Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2002. – 249 S.